

Το κίνημα για το δικαίωμα ψήφου των γυναικών (φωτογραφίες)

ΟΜΑΔΑ Β

Ακολουθώντας περιγράφονται τα γεγονότα με αφορμή την κινητοποίηση των καπνεργατών στη Θεσσαλονίκη τον Μάη του 1936. Αφού διαβάσετε το κείμενο που ακολουθεί, να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποιο είναι το κοινωνικό, ιστορικό και οικονομικό πλαίσιο του εργατικού κινήματος των καπνεργατών;
- Ποια είναι τα αιτήματα των καπνεργατών και πώς συνδέονται με αντίστοιχα αιτήματα της εποχής μας;
- Πώς θα σχολιάζατε την αντίδραση των αρχών της εποχής απέναντι στους διαδηλωτές; Μπορείτε να κάνετε παραλληλισμούς με αντίστοιχες αντιδράσεις στις μέρες μας;

Τα γεγονότα του Μάη του 1936 στη Θεσσαλονίκη είχαν τις διαστάσεις μιας εξέγερσης, αποτελούν δε μια από τις κορυφαίες στιγμές του εργατικού μας κινήματος. Η κρίση του 1929-1932 είχε προκαλέσει την κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας και στην τριετία αυτή ο αριθμός των ανέργων τριπλασιάστηκε φθάνοντας τους 237.000, δηλαδή περίπου στο 50% της εργατικής τάξης, που τότε αριθμούσε τους 560.000. Η ραγδαία υποτίμηση του νομίσματος έκανε ακόμη μικρότερη την πραγματική αξία των ήδη χαμηλών ημερομισθίων.

Η Θεσσαλονίκη στις αρχές του αιώνα ήταν ένα μεγάλο εμπορικό κέντρο με αρκετές βιομηχανικές μονάδες και βιοτεχνικά εργαστήρια, τα οποία απασχολούσαν αρκετούς εργάτες. Τα πρώτα εργατικά σωματεία της πόλης γεννήθηκαν στα 1900 και στα 1909 ιδρύθηκε η Federation (Φεντερασιόν), η πρώτη σοσιαλιστική οργάνωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας, η οποία μετά την απελευθέρωση της πόλης έπαιξε σημαντικότατο ρόλο στη δημιουργία του ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος. Οι καπνεργάτες αποτελούσαν στον πόλεμο τη ραχοκοκαλιά του εργατικού κινήματος και το μαχητικότερο τμήμα του. Σύμφωνα με στατιστική του 1928 υπήρχαν 148.000 καπνεργάτες, δηλαδή το 11,3% της εργατικής τάξης. Η δουλειά τους ήταν εποχιακή και εξαιρετικά ανθυγιεινή. Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετώπιζαν ήταν η ανεργία, καθώς οι καπνέμποροι ήθελαν να εξάγουν τα καπνά ανεπεξέργαστα στο εξωτερικό και επικαλούμενοι την κρίση είχαν μειώσει το ημερομίσθιο. Τα μεροκάματα είχαν πέσει από τις 135-150 δραχμές στις 75 δραχμές και μάλιστα πολλοί δούλευαν δωρεάν για να μη χάσουν τα έτη. Από τις αρχές του 1936, μετά τις εκλογές όπου ισοψήφισαν Λαϊκοί και Βενιζελικοί, ξέσπασε ένα σωρευτικό κύμα απεργιών σε όλη τη χώρα. Στα τέλη του Απριλίου στη Θεσσαλονίκη έγινε το πρώτο Πανκαπνεργατικό Συνέδριο, στο οποίο ενώθηκαν οι δύο ομοσπονδίες που υπήρχαν ως τότε και αποφάσισαν πανελλαδική απεργία. Τα αιτήματα ήταν η αύξηση των ημερομισθίων, η εφαρμογή του νόμου, ώστε να απασχολούνται 50% άντρες και 50% γυναίκες, η βελτίωση των παροχών του Ταμείου Ασφαλίσεως και ο έλεγχος των εργατών στο Ταμείο.

Στη Θεσσαλονίκη η πρώτη βδομάδα πέρασε μέσα σε ατμόσφαιρα έντασης, καθώς μέρα με τη μέρα συνεχώς και καινούργιοι κλάδοι συμμετείχαν στην απεργία είτε με δικά τους αιτήματα είτε για συμπαράσταση και ενώ οι αρχές δήλωναν ότι θα επιβάλουν την τάξη με κάθε θυσία. Επιθέσεις από τη χωροφυλακή γίνονταν καθημερινά στις συγκεντρώσεις των απεργών. Στις 7 Μαΐου του 1936 πέρασε από την πόλη ο Ιωάννης Μεταξάς, ο οποίος συμμετείχε σε σύσκεψη στο Διοικητήριο. Τα αποτελέσματα έγιναν αισθητά αμέσως την επόμενη μέρα στις 8 Μαΐου, όταν επί ώρες η πόλη έγινε πεδίο μάχης με 70 τραυματίες.

Στις 9 Μαΐου τα γεγονότα κορυφώθηκαν, η Θεσσαλονίκη από το πρωί είχε την όψη πολιορκημένης πόλης, η χωροφυλακή και ο στρατός περιπολούσαν στους δρόμους, στις πλατείες και στα κεντρικά σημεία είχαν στηθεί πολυβόλα, είχαν σταματήσει τα πάντα, καθώς είχαν

κλείσει τα μαγαζιά, είχαν κατέβει σε απεργία όλοι οι κλάδοι των εργαζομένων, είχαν σταματήσει οι συγκοινωνίες, ακόμη και οι φούρνοι είχαν διακόψει τη λειτουργία τους. Στο μεταξύ, το Γ' Σώμα Στρατού εξέδωσε διαταγή, με την οποία καλούσε σε επιστράτευση τους εργάτες με απειλή στρατοδικείου.

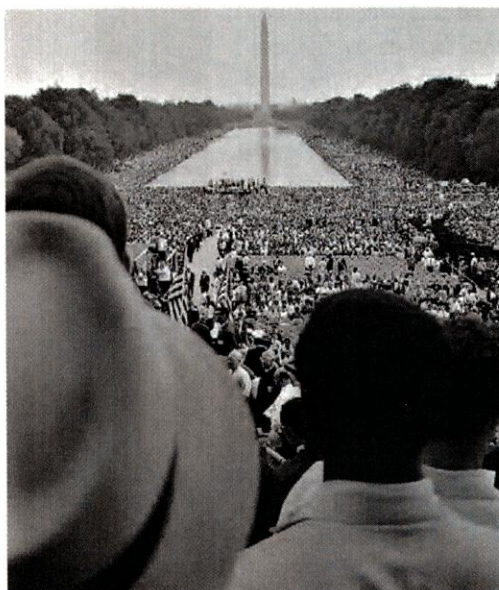
Στις 10:30 σημειώθηκαν τα πρώτα επεισόδια στην Εγνατία, όπου είχε συγκεντρωθεί το μεγαλύτερο μέρος των απεργών. Ο πρώτος νεκρός είναι ο οδηγός Τάσος Τούσης. Με τον νεκρό στα χέρια πάνω σε μια πόρτα σχηματίζεται διαδήλωση, η οποία καθώς πορεύεται στους δρόμους της πόλης διαρκώς μεγαλώνει από νέες ομάδες διαδηλωτών που καταφθάνουν από όλες τις συνοικίες της, η χωροφυλακή χτυπάει και ο αριθμός των νεκρών αυξάνεται.

Ο θρήνος της μπτέρας του Τούση πάνω στο πτώμα του γιου της, που καταγράφηκε φωτογραφικά, ενέπνευσε τον Γιάννη Ρίτσο στον «Επιτάφιο». Η κηδεία των θυμάτων είναι πραγματικός λαϊκός ξεσηκωμός. Στο νεκροταφείο συγκεντρώνονται περίπου 300.000 άνθρωποι. Μετά την κηδεία έγινε ένα από τα μαζικότερα συλλαλητήρια του μεσοπολέμου στην πλατεία Ελευθερίας. Ένας από τους ομιλητές της συγκέντρωσης απευθυνόμενος στους διαδηλωτές είπε: «Κοιτάξτε αδέλφια, χύθηκε αίμα αδελφικό, μας σκοτώνουν γιατί ζητάμε το ψωμί μας».

Στις 11 Μαΐου κηρύσσονται απεργίες διαμαρτυρίας σε πολλές πόλεις της χώρας και στις 13 Μαΐου πανελλαδική απεργία, ωστόσο την επόμενη μέρα ξέσπασαν συλλήψεις, αρκετοί φυλακίστηκαν και εκτοπίστηκαν. Λίγους μήνες μετά, ο Μεταξάς επιβάλλει δικτατορία (4 Αυγούστου του 1936). Πρόφαση ήταν η γενική απεργία της 5ης Αυγούστου.

Το ερώτημα που απασχόλησε τους ιστορικούς ήταν το εξής: «Θα μπορούσε η μεγάλη απεργία και η εξέγερση της Θεσσαλονίκης, καθώς και η κινητοποίηση των εργατικών και λαϊκών στρωμάτων σε όλες τις πόλεις, να οδηγήσει σε ένα κίνημα που θα προκαλούσε την παραίτηση του Ι. Μεταξά και τη ματαίωση των σχεδίων του για την επιβολή της δικτατορίας λίγους μήνες αργότερα;».

Διασκευασμένο κείμενο από: Αρχείο της ΕΡΤ. *Μηχανή του Χρόνου: Τάσος Τούσης*. Ανακτήθηκε 24-04-2018 από <http://www.mixanitouxronou.gr/tag/tasos-tousis/>

Η πορεία στην Ουάσιγκτον για Δουλειές και Ελευθερία, 1963 (φωτογραφία)

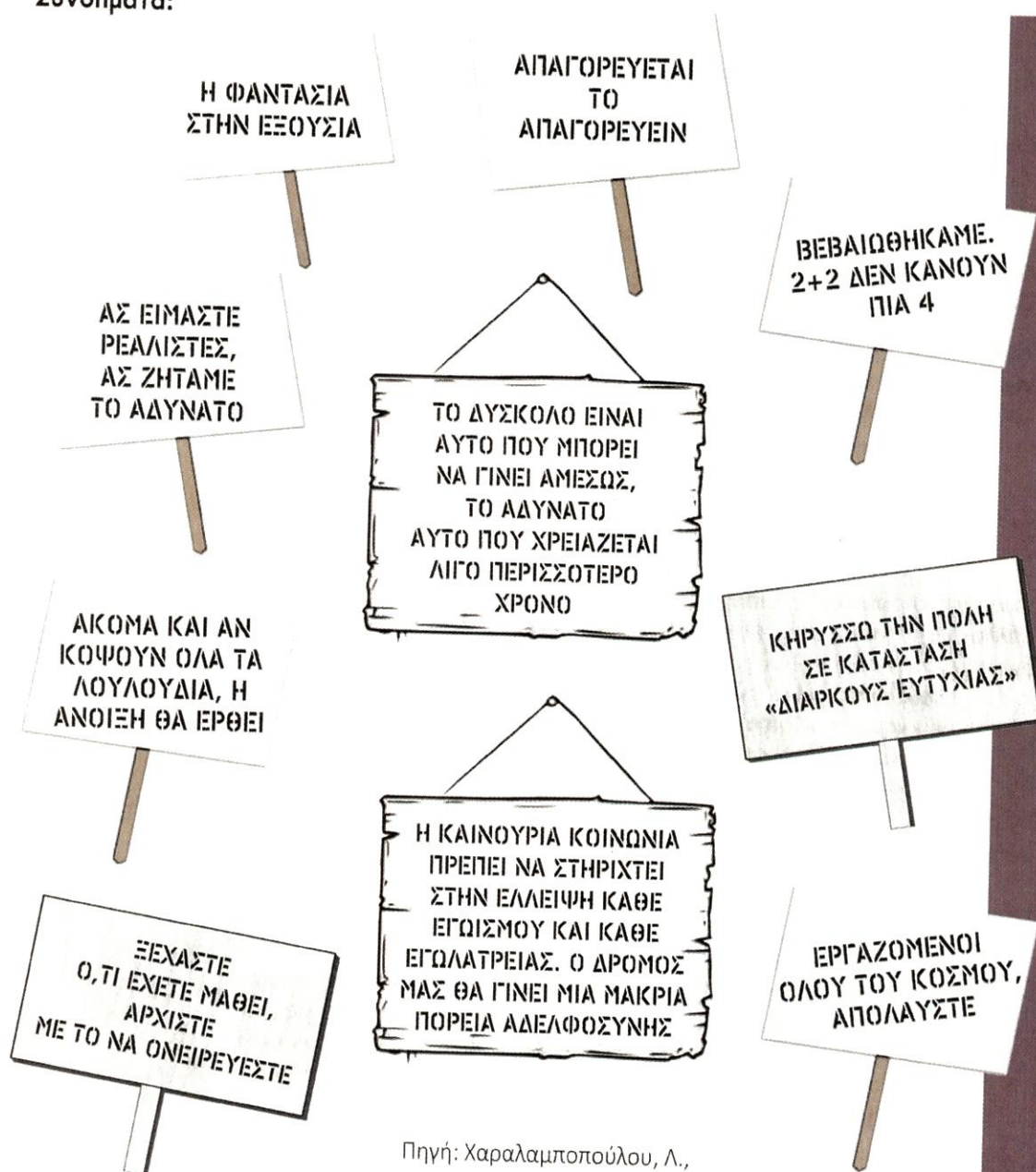

Ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ εκφωνεί τον περίφημο λόγο του «Έχω ένα Όνειρο» στην ίδια πορεία (φωτογραφία)

ΟΜΑΔΑ Γ

Τα παρακάτω συνθήματα είναι ορισμένα από όσα χρησιμοποιήθηκαν από τους εξεγερμένους φοιτητές και εργάτες του Γαλλικού Μάη του '68. Μελετήστε τα και στη συνέχεια προσπαθήστε να εξηγήσετε τι αποκαλύπτουν για τον σκοπό της εξέγερσης και ποια άποψη εκφράζουν για την κοινωνία. Μπορείτε να αναζητήσετε συμπληρωματικές πληροφορίες και υλικό για τα γεγονότα του Μάη του '68. Σήμερα, 50 χρόνια μετά, θεωρείτε ότι ορισμένα από τα συνθήματα εκείνα παραμένουν επίκαιρα;

Συνθήματα:

Πηγή: Χαλαμποπούλου, Λ., και Κουνάδης, Ζ. (2007).
Οι δρόμοι του Μάη - Γαλλία '68. Αθήνα: Ευώνυμος.

ΟΜΑΔΑ Δ

Να μελετήσετε τα κείμενα που ακολουθούν και τα οποία αναφέρονται στο φεμινιστικό κίνημα. Να συγκρίνετε και να συνδυάσετε τις πληροφορίες που σας δίνονται προκειμένου να καταλήξετε σε συμπεράσματα σχετικά με το γυναικείο κίνημα.

Ο φεμινισμός στην Ελλάδα πήρε συγκεκριμένη μορφή από το 1860. Τα κινήματα κατά της καταπίεσης της γυναίκας σε όλο τον κόσμο είχαν τον αντίκτυπό τους και στη χώρα μας. Την εποχή εκείνη κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες Ελληνίδες αγωνίστριες: η Καλλιόπη Κεχαγιά, η Καλλιρόη Παρρέν, η Σαφώ Λεοντιάς, η Σωτηρία Αλιμπέρτη κ.ά. Οι τέσσερις αυτές γυναίκες έπαιξαν στην εποχή τους σημαντικό ρόλο, βοηθώντας τις προσπάθειες του μόλις συγκροτούμενου ελληνικού κράτους.

Η Κ. Παρρέν ήταν στην πρωτοπορία του φεμινιστικού κινήματος στην Ελλάδα στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Ανέπτυξε δράση και για τη βελτίωση της θέσης της γυναίκας. Έκανε να ακουστούν, για πρώτη φορά, θέματα για την ισοτιμία των γυναικών. Η ίδια η Κ. Παρρέν γράφει φλογερά άρθρα για να δοθεί ψήφος στις γυναίκες. Υποστηρίζει την εκτός σπιτιού εργασία της γυναίκας και καταπολεμά τον αναλφαβητισμό με πειστικότητα και πάθος. Θέτει, επίσης, για πρώτη φορά, το ζήτημα να έχει η γυναίκα το δικαίωμα να φοιτά στο Πανεπιστήμιο και στο Πολυτεχνείο. Το 1888 είναι η χρονιά που ακούγεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα το σύνθημα «Ψήφος στις γυναίκες».

Το 1887 η Κ. Παρρέν εκδίδει και κυκλοφορεί την εφημερίδα με τίτλο «Η Εφημερίς των Κυριών»²³, όπου έγραφαν αποκλειστικά γυναίκες και είχε πλατιά κοινωνική απήχηση στο γυναικείο κοινό για 30 ολόκληρα χρόνια. Όταν κυκλοφόρησε η εφημερίδα της Κ. Παρρέν, οι συντηρητικές αθηναϊκές εφημερίδες την υποδέχτηκαν με ειρωνικά σχόλια και επιθετικότητα.

Διασκευασμένο κείμενο από: Δαράκη, Π. (1995).

Το όραμα της ισοτιμίας της γυναίκας. Αθήνα: Καστανιώτης.

Με την κατάρρευση της στρατιωτικής δικτατορίας το 1974, στο περιβάλλον της Μεταπολίτευσης, νέα συλλογικά υποκείμενα εμφανίζονται στον δημόσιο χώρο της πολιτικής και διεκδικούν με δυναμισμό την πολιτική τους ορατότητα. Ανάμεσά τους και νέες γυναίκες που για πρώτη φορά στην Ελλάδα, στο κλίμα ανάλογων κινήματων που ανθούσαν ήδη σε χώρες του Δυτικού κόσμου, δείχνουν αποφασισμένες να διερευνήσουν το συνολικό τοπίο των σχέσεων εξουσίας ανάμεσα στα φύλα και να αγωνιστούν για τη γυναικεία απελευθέρωση. [...] Με κορμό την καταγγελία της ανδροκρατίας ως συστήματος που διαπερνά το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων, οι φεμινίστριες της εποχής θα επιχειρήσουν να καταδείξουν τον πολιτικό χαρακτήρα των έμφυλων ιεραρχιών τόσο στη λεγόμενη ιδιωτική όσο και στη δημόσια σφαίρα. Το σύνθημα «Το προσωπικό είναι και πολιτικό» συνοψίζει παραδειγματικά τη σημασία που αποδίδεται στην αποκάλυψη του κοινωνικού και του πολιτικού χαρακτήρα των σχέσεων ανάμεσα στα φύλα.

Οι φεμινιστικές δράσεις της περιόδου περιλαμβάνουν μια ευρεία ποικιλία δραστηριοτήτων εκδοτικού χαρακτήρα, καθώς και διαδηλώσεις, δημόσιες συγκεντρώσεις, εκθέσεις, συζητήσεις, συναντήσεις για τον συντονισμό της φεμινιστικής δράσης, προβολές, μουσικές εκδηλώσεις, εκδρομές. Μέσα από τις δράσεις αυτές οι φεμινίστριες θα διεκδικήσουν – και θα κερδίσουν – διακριτή παρουσία. [...]

23 Τεύχη της εφημερίδας «Η Εφημερίς των Κυριών» είναι διαθέσιμα μέσω της Ψηφιοθήκης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (<http://digital.lib.auth.gr/record/31902/files/arc-2005-8631.pdf>, <http://digital.lib.auth.gr/record/31904/files/arc-2005-8632.pdf>).

Βιβλία και έντυπα, συνήθως βραχύβια, διαμορφώνουν και διαδίδουν τις ιδέες του φεμινισμού της Μεταπολίτευσης: την καταγγελία του σεξισμού και της ανδροκρατίας, του μισογυνισμού των ΜΜΕ, τη σημασία του αγώνα για την αλλαγή της γυναικείας συνείδησης, την αυτονομία του γυναικείου κινήματος, τη διαταξικότητά του.

[...] Οι ιδέες, ωστόσο δοκιμάζονται και στον δρόμο. Και κοινοποιούνται με αφίσες, προκηρύξεις, συλλογή υπογραφών. Οι φεμινίστριες οργανώνουν διαδηλώσεις για να παρέμβουν μαχητικά σε όλα τα ζητήματα που περιλαμβάνει η ατζέντα τους: τα καλλιστεία, το Οικογενειακό Δίκαιο*⁷, τη βία και τους βιασμούς, το δικαίωμα των γυναικών να κυκλοφορούν χωρίς φόβο κ.ο.κ. [...]

Πηγή: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων. Έκθεση «Ο φεμινισμός στα χρόνια της Μεταπολίτευσης, 1974-1990: ιδέες, συλλογικότητες, διεκδικήσεις». Ανακτήθηκε 30-04-2018 από <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?slid=111462121416461458537>

Glenn Ligon, *Condition Report*, 2000

[...] Στο τέλος της δεκαετίας του 1980, η φεμινιστική αμφισβήτηση έχει καταγράψει σημαντικές επιτυχίες. Στο θεσμικό επίπεδο, οι νόμοι της ισότητας έχουν διαποτίσει τον νομικό πολιτισμό της χώρας, αν και πολλές ανισότητες επιβιώνουν στους ισχύοντες νόμους. Στο επίπεδο των αντιλήψεων, οι διακρίσεις κατά των γυναικών, στον βαθμό που συνειδητοποιούνται, αποκτούν κοινωνικό χαρακτήρα. Ο φεμινισμός της Μεταπολίτευσης κατάφερε να τις αναδείξει και να τις συνδέσει με τις σχέσεις κυριαρχίας ανάμεσα στα φύλα. Για μεγάλο όμως μέρος των πολιτών, οι διακρίσεις κατά των γυναικών παραμένουν ακόμη αφανείς και θεωρούνται απόλυτα φυσικές.

Πηγή: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων. Έκθεση «Ο φεμινισμός στα χρόνια της Μεταπολίτευσης, 1974-1990: ιδέες, συλλογικότητες, διεκδικήσεις». Ανακτήθηκε 30-04-2018 από <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?slid=111462121516461458548>

ΟΜΑΔΑ Ε

Αφού διαβάσετε το κείμενο που ακολουθεί, προβληματιστείτε, εστιάστε στα ερωτήματα που θέτει και καταγράψτε τις απόψεις σας που θα διατυπωθούν κατά τη διάρκεια της συζήτησής σας.

Ο Χάουαρντ Ράινγκολντ, αναλυτής της τεχνολογίας, υποστηρίζει ότι το «ευφυές πλήθος», διασυνδεδεμένο με την ανταλλαγή κειμένων, καταλαμβάνει ήδη τον χώρο των συμβατικών κοινωνικών κινήματων του 20ού αιώνα. Παραθέτει τα εξής παραδείγματα:

- Στις 30 Νοεμβρίου 1999, αυτόνομες αλλά διαδίκτυωμένες ομάδες διαδηλωτών που διαμαρτύρονταν στη συνέλευση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) χρησιμοποίησαν «κατακλυσμιαίες» τακτικές, κινητά τηλέφωνα, ιστότοπους, φορητούς υπολογιστές και υπολογιστές χειρός για να κερδίσουν τη «Μάχη του Σιάτλ»*ΓΛ.
- Τον Σεπτέμβριο του 2000 χιλιάδες πολίτες στη Βρετανία, εξοργισμένοι από μια ξαφνική αύξηση στις τιμές της βενζίνης, χρησιμοποίησαν κινητά τηλέφωνα, αποστολή σύντομων μηνυμάτων (SMS), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο από φορητούς υπολογιστές και ραδιοσυρμάτους των ταξί, για να συντονίσουν τις διάσπαρτες ομάδες που μπλόκαραν τη μεταφορά καυσίμων προς επιλεγμένους σταθμούς εξυπηρέτησης σε μια αυθόρμητη πολιτική διαμαρτυρία.

Αναμφίβολα, οι ακτιβιστές των κοινωνικών κινήματων των αρχών του 21ου αιώνα έχουν ενσωματώσει τις νέες τεχνολογίες στις διαδικασίες της οργάνωσης και στις ίδιες παραστάσεις διατύπωσης διεκδικήσεων. Εδώ όμως ανακύπτουν σοβαρά ερωτήματα: μετασχηματίζονται τα κοινωνικά κινήματα από τις νέες τεχνολογίες και με ποιους τρόπους; Πώς τελεσφορούν; Πώς επηρεάζουν από κοινού οι νέες τακτικές και οι νέες μορφές οργάνωσης τα κοινωνικά κινήματα του 21ου αιώνα;

[...] Εντούτοις, χρειάζεται προσοχή στα εξής σημεία:

- Θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι τα περισσότερα νέα χαρακτηριστικά των κοινωνικών κινήματων προκύπτουν από μεταβολές στο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο και όχι από αυτές καθαυτές τις τεχνολογικές καινοτομίες.
- Θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι, όπως συνέβαινε και τον 19ο και τον 20ό αιώνα, οι τεχνολογικές καινοτομίες του 21ου αιώνα λειτουργούν με διπλό τρόπο: από τη μια πλευρά, με τη μείωση του κόστους του συντονισμού μεταξύ των ακτιβιστών που είναι ήδη αλληλοσυνδεδεμένοι και, από την άλλη, με τον πλέον οριστικό αποκλεισμό εκείνων που δε διαθέτουν πρόσβαση στα νέα μέσα επικοινωνίας, και επομένως με την αύξηση της επικοινωνιακής ανισότητας.
- Τέλος, δε θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητας των κοινωνικών κινήματων συνεχίζει να βασίζεται στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές μορφές οργάνωσης, που επικρατούσαν ήδη στα τέλη του 20ού αιώνα.

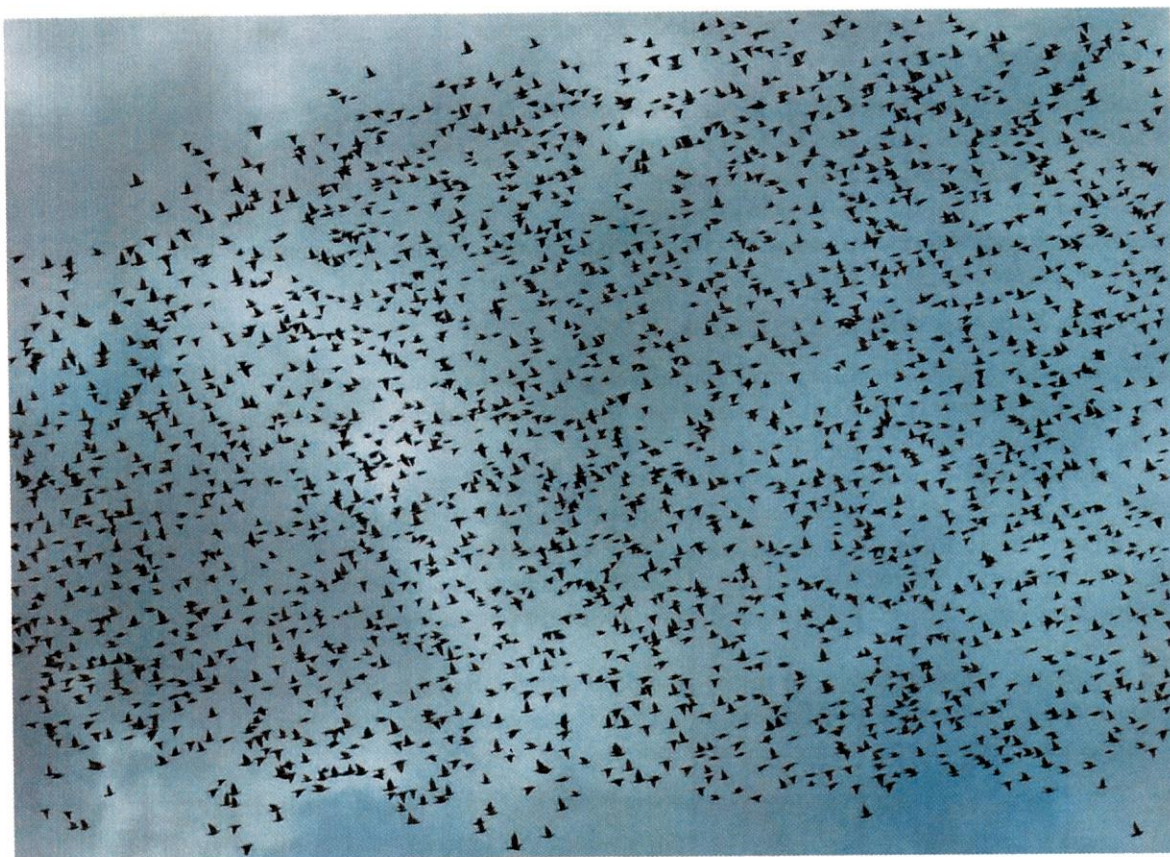
Διασκευασμένο κείμενο από: Tilly, C. (2010). *Κοινωνικά κινήματα 1768-2004* (μετάφραση: Θανάσης Τσακίρης) (Β' έκδοση). Αθήνα: Σαββάλας.

Γ Συμπληρωματική Δραστηριότητα

Ο Νέλσον Μαντέλα και ο αγώνας κατά του Απαρτχάιντ

Αναζητήστε και συγκεντρώστε πληροφορίες για τον Νέλσον Μαντέλα²⁴ και τον καθοριστικό ρόλο που έπαιξε στον αγώνα εναντίον του Απαρτχάιντ*ΓΛ.

Στη συνέχεια, κάνοντας την υπόθεση ότι ζείτε την ίδια χρονική περίοδο με τον Μαντέλα, προετοιμάστε έναν σύντομο λόγο που θα εκφωνούσατε σε μια συγκέντρωση κατά του Απαρτχάιντ.

Νίκος Μάρκου, *Nature Monuments*, 2012

24 Νέλσον Μαντέλα (1918-2013): Αγωνιστής, πολιτικός και πρώτος έγχρωμος Πρόεδρος της Νότιας Αφρικής. Το 1993 του απονεμήθηκε το Νόμπελ Ειρήνης.